

KOMPENSUOJAMŲJŲ VAISTINIŲ PREPARATŲ BAZINIŲ KAINŲ IŠSALDYMO TOLESNIO TAIKYMO TIKSLINGUMO VERTINIMAS

Vertinimo teisinis pagrindas:

Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 57 straipsnio 6 dalies 4 punkte ir 11 dalies 2 punkte yra nustatyta, kad tais atvejais, kai rengiant Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ar Kompensuojamųjų medicinos pagalbos kainyną (toliau kartu – kainynai) nustatoma, kad apskaičiuota vaistinio preparato ar medicinos pagalbos priemonės (toliau – MPP) bazinė kaina yra didesnė negu bazinė kaina, nurodyta galiojančiuose kainynuose, galiojanti bazinė kaina nekeičiama, t. y. iššaldoma.

Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo Nr. X-709 2, 8, 57 ir 59 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIV -1639 (toliau – Farmacijos įstatymo pakeitimo įstatymas) 5 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad Sveikatos apsaugos ministerija, siekdama užtikrinti vaistinių preparatų prieinamumą pacientams ir atsižvelgdama į Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) biudžeto galimybės bei esamas makroekonominės sąlygas, kiekvienų metų, pradedant nuo 2024 metų, paskutinį ketvirtį įvertina Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 6 dalies 4 punkto ir 11 dalies 2 punkto nuostatų tolesnio taikymo (t. y. bazinių kainų iššaldymo) tikslingumą. Sveikatos apsaugos ministerija per 90 dienų nuo tokio įvertinimo pradžios paskelbia vertinimo rezultatus.

Atkreiptinas dėmesys, kad siūlymą iššaldyti vaistinių preparatų (atitinkamai ir MPP) bazines kainas sąlygojo šių kainų esamas ir galimas didėjimas. Kadangi atlikus kainų, galiojusių iki 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojusių kainodaros pasikeitimų ir kainų po šių pasikeitimų, palyginamąją analizę, paaiškėjo, kad konkurenciją skatinančios priemonės nebuvo veiksmingos, buvo nuspręsta taikyti reguliavimo priemones, kurios sustabdytų PSDF biudžeto išlaidų didėjimą. Todėl minėtos bazinių kainų reguliavimo priemonės, t. y. jų iššaldymas, buvo įteisintos ir Farmacijos įstatymo pakeitimo įstatyme.

Vertinimo kriterijai ir rezultatai:

Vadovaujantis pirmiau nurodytomis Farmacijos įstatymo pakeitimo įstatymo nuostatomis, buvo vertinamos Lietuvos banko teikiamos makroekonominės prognozės, kuriose atsižvelgus į tarptautinės ir vidaus ekonominės aplinkos pokyčius, numatoma ekonomikos augimo, dirbančiųjų skaičiaus ir nedarbo, darbo užmokesčio ir kainų pokyčių raida artimiausiais metais¹, PSDF biudžeto galimybės bei kompensuojamųjų vaistinių preparatų prieinamumo užtikrinimas.

Siekdama įvertinti bazinių kainų iššaldymo poveikį PSDF biudžetui, Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VLK), atliko bazinių kainų, kurioms taikomos Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 6 dalies 4 punkto ir 11 dalies 2 punkto nuostatos, t. y. iššaldytų, ir bazinių kainų, kurioms nebūtų taikomos pirmiau nurodytos įstatymo nuostatos, t. y. bazinėms kainoms nebūtų taikomas iššaldymas, palyginamąją analizę (toliau – Analizė)

Analizėje buvo panaudoti šiuo metu rengiamo 2026 m. I pusmečio kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyno (toliau – kainynas) projekto duomenys: lygintos kainyno projekte nurodytos iššaldytos bazinės kainos su šiame projekte nurodytomis bazinėms kainoms, jeigu joms nebūtų taikomas bazinių kainų iššaldymas t. y. Kompensuojamųjų ir nekompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių kainų deklaravimo ir kainynų sudarymo informacinėje sistemoje „iDrug“ programoje bazinėms kainoms nustatyti buvo panaikintas reikalavimas taikyti Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 6 dalies 4 punkto nuostatas. Taip pat pagal 2025 m. pirmų 8 mėnesių vaistinių preparatų suvartojimą buvo apskaičiuotas prognozuojamas 12 mėnesių suvartojimas. Pagal bazinių kainų pokytį ir prognozuojamą suvartojimą buvo apskaičiuotas PSDF biudžeto pokytis.

Analizės metu nustatyta:

1) Netaikant bazinių kainų įšaldymo, PSDF biudžeto išlaidos padidėtų 14,58 mln. eurų: iš jų 7,67 mln. eurų – dėl vieno tiekėjo vaistų bazinės kainos padidėjimo, 6,91 mln. eurų – dėl dviejų ir daugiau tiekėjų vaistų bazinės kainos padidėjimo.

2) Netaikant bazinių kainų įšaldymo, padidėtų 1507 vaistinių preparatų bazinės kainos (54,7 proc. visų siūlomų įrašyti į kainyną vaistinių preparatų), vieno tiekėjo – 343 (12,5 proc. visų vaistų arba 40,3 proc. vieno tiekėjo vaistų), dviejų ir daugiau tiekėjo vaistų – 1164 (42,2 proc. visų vaistų arba 61,4 proc. dviejų ir daugiau tiekėjų vaistų), tačiau, kad atitiktų teisės aktuose nustatytus kainos reikalavimus, tiekėjai neturėtų sumažinti tik 93 iš 2756 siūlomų įrašyti į kainyną vaistinių preparatų kainų (25 - vieno tiekėjo, 68 - dviejų ir daugiau tiekėjų grupėse), t. y. mažiau negu 3,5 proc. visų siūlomų įrašyti į kainyną vaistinių preparatų.

Papildomai įvertinus siūlomų įrašyti į kainyną vaistinių preparatų kainų atitiktį teisės aktuose nustatytiems reikalavimams, tiekėjams patikslinus kainas ar pritaikius kitas teisės aktuose numatytas priemones, užtikrinančias kompensuojamųjų nustatyta, kad iš pirmiau nurodytų 93 vaistinių preparatų 41 bus įtrauktas į kainyną, t. y. neįrašomų į kainyną vaistinių preparatų skaičius dėl savo mažareikšmiškumo neturės jokios įtakos kompensuojamųjų vaistinių preparatų prieinamumui.

Minėtos papildomos lėšos (14,58 mln. eurų) rengiamame ateinančių metų PSDF biudžeto projekte nėra numatytos. Bet kokie sprendimai – tiek dėl trumpalaikių, tiek dėl ilgalaikių įsipareigojimų PSDF biudžetui – turi būti priimami nepažeidžiant Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostatų, pagal kurias PSDF biudžetas turi būti planuojamas, tvirtinamas, keičiamas ir vykdomas taip, kad, sprendžiant pagal to biudžeto struktūrinį balanso rodiklį, apskaičiuotą kaupiamuoju principu, jis būtų perteklinis arba subalansuotas. Norint numatyti papildomas PSDF biudžeto lėšas, kurios būtų reikalingos netaikant bazinių kainų įšaldymo, turėtų būtų mažinamos suplanuotos lėšos naujiems vaistams kompensuoti ar jau kompensuojamųjų vaistų skyrimo sąlygoms plėsti, taip pat skirtos kitoms PSDF biudžeto finansuojamoms sritims (pvz., asmens sveikatos priežiūros paslaugoms, ortopedijos techninėms priemonėms ir medicinos priemonėms ir kt.) kompensuoti, atsižvelgiant į tai, kad prognozuojamas ateinančių metų PSDF biudžeto pajamų dydis neužtikrina viso PSDF biudžeto išlaidų poreikio įgyvendinimo.

Be to, tikėtina, kad bazinių kainų didėjimas (jei nebūtų taikomas bazinių kainų įšaldymas) turėtų įtakos šiuo metu vėl stebimai farmacijos gaminių (ir sveikatos srities prekių ir paslaugų bendrai) metinės infliacijos didėjimo tendencijaiⁱⁱⁱ.

Vertinant kompensuojamųjų vaistinių preparatų prieinamumą, atkreiptinas dėmesys į kainyną įtrauktų vaistinių preparatų skaičių, kuris kasmet didėja: į 2023 m. II pusmečio kainyną buvo įtraukta 2012 vaistinių preparatų, į 2024 m. I pusmečio – 2025 vaistiniai preparatai, 2024 m. II pusmečio – 2030 vaistinių preparatų, 2025 m. I pusmečio – 2036 vaistiniai preparatai, 2025 II pusmečio – 2160 vaistinių preparatų, o į 2026 m. I pusmečio kainyną įtraukta net 2212 vaistinių preparatų. Didėjantis įtraukiamų vaistinių preparatų skaičius rodo **geresnį kompensuojamų vaistų prieinamumą**.

Kitas rodiklis, patvirtinantis didėjančią kompensuojamųjų vaistų prieinamumą, yra paciento priemokos procentinis santykis nuo visos vaisto pardavimo kainos. Įvertinus 2019 – 2024 m. PSDF biudžeto lėšų vaistams ir MPP kompensuoti, pacientų priemokos ir padengiamos paciento priemokos sumos santykį (mln. Eur), paciento priemokos procentinis santykis nuo visos pardavimo kainos per nurodytą laikotarpį gerokai sumažėjo: 2019 m. šis santykis buvo 6,7 proc., o 2024 m. – 4 proc.ⁱⁱⁱ

Pirmiau nurodyti rodikliai liudija, kad valstybė kiekvienais metais prisiima vis daugiau įsipareigojimų, kurių ji negalėtų įvykdyti, jei nebūtų taikomos valstybės kompensuojamųjų (bazinių) kainų reguliavimo priemonės, t. y. šių kainų įšaldymas, kad užtikrintų geresnį kompensuojamųjų vaistų prieinamumą.

Kaip nurodoma Lietuvos banko teikiamose makroekonominėse prognozėse, **ekonominis aktyvumas Lietuvoje iš esmės atitinka ankstesnes prognozes, tačiau daugėja lėtesnės plėtros ženklų**. Vidutinis realiojo bendrojo vidaus produkto (BVP) pokytis per ketvirtį 2025 m. pirmąjį pusmetį buvo maždaug du kartus mažesnis nei 2024 m. Metų pradžioje kainoms šoktelėjus daugiau

nei gyventojų pajamoms, mažėjo privatusis vartojimas. Nors padėtis darbo rinkoje yra palanki dirbantiems, tačiau esama ir nepalankių pokyčių. Darbo pajamos kyla lėčiau: vidutinis darbo užmokesčio pokytis per ketvirtį 2025 m. pirmąjį pusmetį buvo mažesnis nei pernai. Lėtesnis augimas buvo pastebimas daugelyje ekonominių veiklų. Prie to, matyt, prisidėjo išaugęs neapibrėžtumas dėl tarptautinės ekonominės ir geopolitinės padėties bei jau reikšmingai išaugusi darbuotojams atitenkanti sukurtos pridėtinės vertės dalis. Nominaliajam darbo atlygiui kylant lėčiau, o kainoms sparčiau, mažiau palankiai keitėsi namų ūkių perkamoji galia.^{iv}

Atsižvelgiant į šias prognozes, bazinių kainų didėjimas, atsisakius jų įšaldymo, neigiamai paveiktų bendrąjį namų ūkių vartojimą, nes mažėjant valstybės finansinėms galimybėms kompensuoti vaistų kainas, gyventojų išlaidos įsigyti jiems reikiamus vaistus žymiai išaugtų ir atitinkamai blogėtų vaistų prieinamumas. Jeigu nebūtų taikomas bazinių kainų įšaldymas, ne tik būtų neužtikrintas racionalus PSDF biudžeto lėšų naudojimas, PSDF biudžeto išlaidos vaistiniams preparatams kompensuoti nepagrįstai išaugtų, bet ir konstitucinė valstybės pareiga užtikrinti vaistų prieinamumą, nes nebūtų galimybės kompensuoti naujų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių. Į šios iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančios konstitucinės valstybės priedermės rūpintis žmonių sveikata, *inter alia* užtikrinti pakankamą sveikatos priežiūros prieinamumą (be kita ko, būtinų vaistų finansinį prieinamumą (įperkumą), užtikrinimą, nustatant teisinį reguliavimą, yra atkreipęs dėmesį Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. spalio 15 d. nutarime Nr. KT168-N13/2021 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimo Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir šiuo nutarimu patvirtinto Aprašo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“^v

VERTINIMO IŠVADA:

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytus vertinimo rezultatus: poveikį PSDF biudžetui ir vaistų prieinamumui esamomis makroekonominėmis sąlygomis, Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 6 dalies 4 punkto ir 11 dalies 2 punkto nuostatų tolesnio taikymas (t. y. bazinių kainų įšaldymas) yra tikslingas ir Farmacijos įstatyme nustatyti bazinių kainų apskaičiavimo kriterijai neturi būti keičiami.

ⁱ <https://www.lb.lt/lt/apzvalgos-ir-leidiniai/category.39/series.168>

ⁱⁱ [Informaciniai pranešimai - Oficialiosios statistikos portalas](#)

ⁱⁱⁱ <https://ligoniukasa.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/3/P1lwWZ5qbjc.pdf>

^{iv} <https://www.lb.lt/lt/apzvalgos-ir-leidiniai/category.39/series.168>

^v [Paieška - Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas \(lrkt.lt\)](#)